

cinema

CINECLUBS

EN TEMPS DE MULTISALES

Franctiradors de la programació

JORDI DORCA > TEXT

Des de fa uns anys hi ha la convicció que el cinema ha perdut la centralitat del nostre univers audiovisual. La pantalla fosca i la projecció col·lectiva i popular que van concebre els germans Lumière a poc a poc està donant pas a una projecció individual al més pur estil del cinetoscopi d'Edison. Tot i aquest context desfavorable, moltes iniciatives busquen encara el vessant més popular del cinema, basat en la projecció pública del film i la reflexió col·lectiva a l'entorn del fet fílmic. Uns dels principals promotors d'aquests actes altruistes són els cineclubs, exemples de tenacitat i bona feina en temps d'indústria, *majors*, 3D i multisales.

>> A dalt, tertúlia «Pla contraplà» amb Jaume Rosales. Al mig, cinefòrum «Cinema i joves». A sota, imatge del TVFòrum sobre *Lost* (Museu del Cinema)

Moltes vegades quan parlem de cineclubs ens ve al cap aquella imatge d'una petita sala plena de gent amb ulleres de pasta, americana de pana, coll alt negre, fumant tabac sense filtre i amb el darrer i arrugat número de *Destino* a la mà, mentre a la pantalla projecten *Les quatre-cents coups* (1959) de François Truffaut.

Aquesta imatge esbiaixada està molt associada a l'efervescència del *cineclubisme* durant el franquisme, i ens porta a pensar, implícitament, que és un fenomen obsolet, sense gaire interès. «En aquell temps es feia per lluitar contra el règim, però ara en democràcia no té sentit», pensa molta gent. Aquesta idea –poc consistent, si em permeten l'atreviment– recorda molt aquell ja mític «I ara contra qui cantareu?» que els deien als integrants de la Nova Cançó després de la mort del dictador.

El que no podem ni volem ignorar és que durant el franquisme els cineclubs van viure un moment emergent i prolífic, amb sessions plenes de gent, una crítica implícita en cada projecció i sobretot unes sessions on el petit espai de debat i diàleg a l'entorn del film agafava una simbologia especial.

Però actualment, arreu del país i a les nostres comarques, segueixen existint entitats difusores del fet filmic, que promouen aquests espais de debat sobre cinematografia i que han ampliat les seves tasques organitzant també festivals i mostres o gestionant i recuperant cinemes que semblaven destinats a desaparèixer.

Tot i les ajudes que reben a través de la Federació Catalana de Cineclubs i la coordinació que intenten mantenir a través de trobades permanents, aquests programadors altruistes no deixen de ser uns «furtius» que des de les seves respectives trinxeres programen films de culte, versions originals i pel·lícules amb implicació política i social que moltes vegades tenen un pas fugisser per les sales de cinema –si és que hi arriben.

Sembla ser que el **primer cineclub** que es fundà a les comarques gironines fou el de Figueres, l'any 1923

Cineclub i cinefòrum: parlem del mateix?

Els darrers anys els termes *cineclub* i *cinefòrum* s'han anat confonent, barrejant i usant de forma indistinta, però en els seus respectius orígens es distingien clarament: els cineclubs eren agrupacions formades per iniciativa laica, mentre que els cinefòrums eren entitats catòliques impulsades per membres de l'Església secular.

Alguns parlen dels cinefòrums com una reacció en contra dels cineclubs en considerar que no s'hi transmetien els valors adequats, ja que majoritàriament estaven formats per gent progressista.

El cert és que Félix Morlion, el dominic que va fundar el fenomen cinefòrum, explicava que el seu objectiu era formar estèticament l'espectador catòlic i donar suport a films amb un missatge humà, social o espiritual. Si ens allunyem un punt de la concreció podem deduir que Morlion va veure en el cinema una manera interessant d'inculcar determinats valors importants per a l'Església; el que no queda clar és que, si més no en un primer moment, això es fes per reacció a res. En canvi, posteriorment sembla que Pius XII sí que donà suport a la creació de cinefòrums per contrarestar els cineclubs més vinculats a l'esquerra i als valors laïcistes.

En qualsevol cas, ambdós termes es refereixen a quelcom molt semblant, i de fet durant els darrers anys la paraula *cinefòrum* s'ha utilitzat per denominar cicles de projeccions que tenen poc a veure amb la religiositat i el catolicisme.

Fem història

Segons sembla, el primer cineclub va ser fundat a França l'any 1907 gràcies a Edmond Benoît Levy. L'any 1920 Louis Delluc continuà la seva tasca i amb el temps ha estat considerat el fundador del cineclubisme, tot i que no en va ser el pioner. Delluc va posar els fonaments per a una crítica que transcendia la trama pròpiament dita i que començava a tractar les estructures artístiques del film. Els cineclubs eren, per a aquest director, guionista i crític de cinema, una reacció contra les distribuïdores de l'època: ell pretenia obrir nous temes de discussió, aprenentatge i qualitat filmica.

El *cineforisme* és d'origen posterior, ja que va néixer a Bèlgica l'any 1932 de la mà del dominic Félix Morlion. Com ja hem dit, Morlion pretenia formar l'espectador a través de la projecció de films amb ulteriors col·loquis dirigits per especialistes on es debatia sobre el fet cinematogràfic i artístic i també sobre els valors humans.

A Catalunya, com a la resta de l'Estat, els cineclubs van sorgir el 1952,

agrupats en la Federació Nacional de Cineclubs. L'any 1957 es creà l'Associació de Cineclubs de Catalunya. Des de la fundació de la FNC, Catalunya va ser el territori que més membres hi aportà i es convertí, doncs, en la punta de llança estatal d'aquest fenomen associacionista. La Federació va anar evolucionant i amb el pas dels anys dotà les diferents seccions de molta autonomia. Després de la mort del dictador es creà la Federació Catalana de Cineclubs, entitat que perdura i amb molta bona salut a dia d'avui.

Pel que fa a les nostres comarques, sembla ser que el primer cineclub que es formà fou el de Figueres. Va ser l'any 1923 i la seva seu era el Patronat de la Catequística.

Rituals cinèfils

Per fomentar el debat artístic, cinematogràfic, polític o social, les sessions de cineclub es porten a terme seguint un ritual preestablert que conté quatre elements litúrgics inamovibles: el full de sala o el fulletó, la presentació de la pel·lícula, la projecció i el cinefòrum o debat.

El full de sala és un element clau en un cineclub. Permet conèixer-ne la programació i serveix com a esquer publicitari per a altres sessions. També ha de

El ritual del cineclub té quatre elements litúrgics: el full de sala, la presentació de la pel·lícula, la projecció i el cinefòrum

La recuperació del Cinema Catalunya de Ribes de Freser

Amb l'aparició de les sales de multiplex l'exhibició cinematogràfica va anar canviant. L'acumulació de sales en determinats punts feia que els cinemes de poble anessin perdent rendibilitat i que l'existència de molts ja no tingués sentit. Aquella vella (i bella) idea del cinema de poble on cada dissabte i diumenge tothom assistia a veure la doble sessió va anar desapareixent, el concepte més popular del cinema es va anar diluint i va derivar cap a la multiplicitat de pantalles, formats, sales...

Els cineclubs han suplert de manera temporal les antigues sales de cinema i han omplert el buit de programació que molts pobles de les nostres comarques tenien. Alguns, però, han engegat una croada més interessant encara: salvar un cinema que estava a punt de tancar i ocupar-se ells mateixos de la gestió i programació de la sala.

Aquest és el cas de Ribes de Freser, on el Cineclub Amics del Cinema de la Vall de Ribes va decidir no creuar-se de braços davant l'imminent tancament del Cinema Catalunya. La jubilació del seu propietari, Eugeni Casals, condemnava aquesta petita població del Ripollès, d'uns 2.000 habitants, a quedar-se sense cinema. Però la iniciativa de la gent del cineclub els va portar a demanar a l'Ajuntament que s'estudiés la possibilitat que fossin ells mateixos els qui gestionessin la sala.

L'Ajuntament va accedir a ajudar-los i va arribar a un acord amb Casals per al lloguer. Tot i aquest primer acord, el cinema no es podia mantenir només amb el preu de les entrades. És per això que des del cineclub van engegat una campanya de recaptació de donatius per tal d'assegurar-se un mínim d'ingressos i que el cinema pogués continuar obert al públic. El lloguer de l'espai per a altres usos ha estat una font addicional de finançament.

Segons sembla, aquest cinema mai no havia estat un negoci gaire rendible, però l'amor pel setè art d'Eugeni Casals havia fet que el Catalunya es mantingués obert, una empresa ja prou difícil a la qual el propietari va afegir-n'hi una altra: mantenir la sala renovada i al dia en termes tecnològics, objectiu que va aconseguir de manera més que digna. Casal no es dedicava professionalment al Cinema Catalunya, sinó que ho combinava amb feines diverses, com professor d'autoescola o carter. Tot i això, el seu amor pel cinema el va fer mantenir-se al peu del canó fins que la jubilació li ha arribat i ha passat el relleu al Cineclub.

De moment la cosa funciona i esperem que duri. Tot un exemple de treball col·lectiu i de ganes de tirar endavant en temps difícils.

El Cineclub Amics del Cinema de la Vall de Ribes va decidir no creuar-se de braços

contenir informació sobre el film: sinopsi, fitxa tècnica i comentari. És, doncs, el punt de partida del debat final.

La presentació es recomana sempre que sigui concisa, i ha de complementar la informació del full de sala, parlar del director, del productor, premis, comentar la pel·lícula...

La projecció ha de ser sempre o quasi sempre en versió original, en un espai còmode i amb una mínima qualitat d'imatge.

El cinefòrum és la part clau del ritual. Aquest debat final és el tret diferencial del cineclub, el que el diferencia d'una cinemateca o d'una mera projecció de cinema. El debat trenca la unilateralitat del cine i permet als assistents deixar de ser simples *voyeurs* lligats a una butaca. El presentador exerceix de moderador, a vegades acompanyat d'un, dos o més especialistes en el tema que ajuden a parlar no només de la pel·lícula com a fet artístic sinó d'altres aspectes vinculats a la trama o al guió.

El cineclubisme a les comarques de Girona

El cineclubisme va ser un fenomen molt estès a les comarques de Girona durant la segona meitat del segle passat. Els anys 60, 70 i 80 moltes poblacions tenien el seu propi cineclub i les sessions adquirien, segurament pel context històric, un alt valor simbòlic.

En molts casos, però, van tenir problemes amb el canvi generacional, no es va trobar relleu al capdavant de les entitats i van desaparèixer. Algunes poblacions van fer intents per rescatar la tasca dels cineclubs, però en molts casos van resultar infructuosos. Els d'Agullana, Anglès, Besalú, Calonge, Camprodon, Llançà, Girona, Maçanet, Pals, Puigcerdà, Ripoll, Salt, Santa Coloma de Farners, Sant Hilari, Ullà... són alguns dels cineclubs que s'han quedat pel camí.

Segurament el context actual no és el millor: l'audiovisual està molt més dispers que abans i el cinema ha perdut la centralitat en aquest univers d'imatges. Tampoc són temps on resplendeixin la calma i l'interès per la reflexió i el diàleg, ingredients bàsics per a l'activitat cinematogràfica que proposen els cineclubs.

Tot i això, molts cineclubs han sobreviscut o s'han refundat, i amb la seva empena continuen realitzant una forta tasca de dinamització cultural als seus respectius municipis. Cadascun té les seves peculiaritats, però a tots els uneixen dues coses: amor pel cinema i tenacitat.

A la Selva hi trobem cineclubs històrics, com l'Adler, a Lloret de Mar, que és la continuació del Lloret, fundat l'any 1972 i que ara s'ha rebatejat amb el nom del dentista alemany Enest Adler, autor del curt independent *Lobos de la Costa*

Brava. Tot i que les seves sessions no sembla que tinguin una continuïtat estable, Adler continua actiu i afiliat a la Federació Catalana de Cineclubs. Les projeccions tenen lloc en una sala de l'Hotel Guitart, tot i que ara la seva freqüència és molt menor.

També a la Selva, a Blanes encara es manté actiu el Cineclub Fortuny. El seu nom és un homenatge a una antiga sala de cinema que va tancar fruit del *boom* del vídeo dels anys 80. El Fortuny realitza les seves projeccions a la Casa del Poble, un centre molt dinàmic de difusió cultural. Abans s'havien fet al Maryan i en un local parroquial, amb gran èxit de públic.

Des de fa uns anys, Vidres ha recuperat el seu cineclub per iniciativa de l'entitat Vitarris Cultura i Tradició. Curiosament, però, ha adoptat la denominació de *cinefòrum*, segons els seus promotors per fugir del terme *club*, més anglosaxó, i optar per *fòrum*, paraula llatina, que a més recalca i posa èmfasi en el debat final, per a ells la part més important de les sessions. Les projeccions a Vidres gaudeixen d'un públic fidel i constant i tenen una particularitat que les distingeix de la resta de

Molts cineclubs s'han anat refundant i són **elements de dinamització cultural**

START

Nom del cineclub

Població

Local de projecció

Contacte

Cineclub 2001

Celrà

Teatre Ateneu de Celrà

cineclub2001@telefonica.net

Cineclub Adler

Lloret de Mar

Hotel Guitart

cineclubadler@hotmail.com

Cineclub Amics del Cinema de la Vall de Ribes

Ribes de Freser

Cinema Catalunya

info@amicscinevallderibes.com

Cineclub Bahía

Palamós

palamos@ageffoto.org

Cineclub Diòptria

Figueres

Cat Cinemes

cineclubdioptria@hotmail.com

Cineclub El Forat del Dijous

Arbúcies

Teatre El Centre

elforatdelsdijous@hotmail.com

Cineclub Fortuny

Blanes

Casa del Poble

Cineclub Garbí

Palafrugell

Teatre Municipal de Palafrugell

cineclub@telefonica.net

Cineclub Olot

Olot

Teatre Principal

cineclub@olot.cat

Cineclub Torroella

Torroella de Montgrí

Cinema Montgrí

Cineclub 8 1/2

Cassà de la Selva

Teatre Municipal Puig d'Arques

jferrerserra@hotmail.com

Cinefòrum Vitarris

Vidres

Teatre Casino La Unió

grupvitarris@telefonica.net

Cineclubs de les comarques gironines

El cineclub universitari: auge i desaparició

L'any 1995 es fundà a Girona el Cineclub universitari Zelig. L'entitat, que va prendre el nom del magistral fals documental que Woody Allen va protagonitzar i dirigir l'any 1983, es va formar per iniciativa de diversos alumnes d'història de l'art, després d'unes sessions d'història del cinema que impartia Àngel Quintana.

El Zelig va complementar en certa manera la feina del Col·lectiu de Crítics de Cinema de Girona i va organitzar cicles alternatius, projeccions de clàssics, de films poc vistos o inèdits, com *El almuerzo desnudo*, de Cronenberg. Les sessions es van realitzar a la Sala B del Modern –actual Truffaut–, a l'Auditori Narcís de Carreras de La Caixa i al final als Cinemes Catalunya del carrer Emili Grahit. Aquests «activistes» universitaris, molts dels quals han continuat vinculats al cinema d'una manera més o menys directa, van aconseguir amb el pas als Catalunya una certa estabilitat financera i llibertat en la tria de pel·lícules per tal de programar un cinema que no arribava a les sales convencionals. Aquestes sessions van assolir molt d'èxit: es recorda el cas de *Tesis*, d'Amenábar, segurament un dels més grans èxits de públic del Zelig, però també la bona acollida de pel·lícules de Godard, de Kieslowsky, Cronenberg i molts altres autors de culte que van tenir la gosadia de programar.

El canvi generacional va suposar que el cineclub universitari es refundés amb el nom de Fahrenheit. Amb Claudi Yoldi com a cap visible, els membres de la nova entitat es van bolcar a aconseguir més socis per tal de realitzar projectes més ambiciosos.

Els primers cicles van tenir com a seu els Cinemes Catalunya, per anar després desplaçant les sessions al Museu del Cinema o al Cinema Truffaut, amb els quals van signar convenis de col·laboració i van consolidar una bona relació. Però la marxa de Yoldi de la ciutat va deixar Fahrenheit sense relleu i el fenomen del cineclub universitari es va anar apagant. De moment no tenim notícies de ningú que el vulgui tornar a encendre. Una llàstima. Potser al final serà cert que la gent menys activa culturalment de Girona són els universitaris?

Molta gent pensa que a Girona no hi ha cap cineclub perquè hi ha el Cinema Truffaut

cineclubs: les pel·lícules es projecten en versió doblada. Curiós, si més no.

El Forat del Dijous és l'original títol que un grup de gent inquieta d'Arbúcies ha donat al seu cineclub. El seu interès pel cinema i la necessitat de veure cinema d'autor a la vila els va a portar a crear aquest actiu cineclub, que organitza interessants sessions al Teatre El Centre, una sessió a la fresca i una sessió temàtica sobre cinema eròtic

A Palamós hi trobem el Cineclub Bahía, que aquest any celebra 40 anys d'història. Ho ha celebrat amb una exposició commemorativa. Aquest cineclub és una *rara avis* dins del panorama gironí, ja que, a més de ser una entitat programadora de

cinema, és també, i sobretot, una entitat fotogràfica coneguda per l'organització d'un concurs fotogràfic anual.

Palafrugell també té el seu cineclub, el Garbí. A banda de les projeccions, aquesta entitat organitza habitualment altres esdeveniments per promoure el cinema i divulgar la cultura cinematogràfica, com activitats escolars o per a joves, conferències...

El de Torroella és un cineclub veterà dins el panorama gironí. El 1976 va donar el seu tret de sortida i des de llavors organitza sessions regularment al Cinema Montgrí. Des del seu inici l'entitat ha organitzat projeccions amb música en directe, sessions a l'aire lliure, un autocinema... A la dècada dels 80 va ser guardonat com a millor cineclub de Catalunya i d'uns anys ençà organitza cicles temàtics al mateix Cinema Montgrí.

Les sessions de filmoteca i de cineclub al Teatre Municipal d'Olot ja són una referència gràcies al Cineclub Olot, que va néixer els anys 80 a l'Institut Montsacopa. Les sessions es programen de manera trimestral i consten de sis pel·lícules (dues cada mes), to-

>> *Desè aniversari del Museu del Cinema.*

tes de cinema independent i en versió original subtitulada. A més, el cineclub està molt vinculat a altres iniciatives culturals de la ciutat i intenten convidar directores a presentar les sessions per donar un toc diferent i original a les projeccions.

Els integrants del Cineclub Amics del Cinema de la Vall de Ribes mereixen un capítol a part, ja que, a més de promoure el cinema en un poble de 2.000 habitants, han aconseguit dur a terme l'ideal romàntic de salvar una sala de cinema, els Cinemes Catalunya, gestionant-lo ells mateixos i buscant els fons suficients per mantenir-lo actiu. Tota una fita.

Diòptria és un nom consolidat entre els cineclubs de les comarques gironines i d'arreu del país. Figueres és de fet una plaça històrica dins el panorama cineclubista. Es creu que el primer cineclub català es va organitzar a la sala del Patronat de la Catequística d'aques-

ta mateixa localitat. Diòptria continua persistint en la seva idea de portar cinema d'autor subtítulat a la localitat. Des de fa un temps les sessions es porten a terme cada dijous als Cat Cinemes, i ofereixen una programació estable i setmanal a tots els cinèfils de la ciutat. El Diòptria organitza també activitats com taules rodones, exposicions o altres iniciatives en col·laboració amb altres entitats locals.

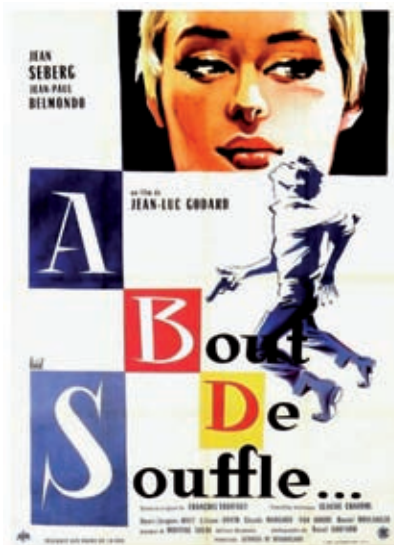
El Cineclub 2001 de Celrà és bàsicament conegut pel Festival de Curtmetratges de Celrà que ofereix cada març al Teatre Ateneu. El festival està ja molt consolidat, com també les sessions de cineclub que periòdicament organitzen al mateix teatre. Les sessions tenen un públic incondicional, tot i que els seus impulsors reconeixen

que els ha estat difícil tornar a fidelitzar el públic després dels dos anys d'obres i remodelacions que ha patit el teatre. Sortosament, ara poden seguir fent la seva tasca oferint la màxima comoditat a la gent.

A Cassà de la Selva i amb el fellinià nom de 8 1/2, hi trobem un actiu cineclub que s'ha anat adaptant als temps variant els seus projectes. La proximitat de Cassà a la ciutat de Girona i la consolidació del Cinema Truffaut com a sala per a la versió original han fet que l'activitat del 8 1/2 se centri en l'organització de diverses mostres i festivals durant l'any. Així, el cineclub organitza la Mostra d'Animació i Curtmetratges de Cassà de la Selva, els cicles Reveure -dedicat a la recuperació de cinema- i Preveure -dedicat a la solidaritat-, el

**Potser al final serà cert que la gent
menys activa culturalment de Girona
són els universitaris?**

cicle Fahrenheit 8 ½, presentacions de llibres acompanyades de projeccions, cinema a l'aire lliure a l'estiu i cinema infantil els dissabtes a la tarda.

El cas de Girona capital

Girona capital no disposa de cap cineclub organitzat des de fa anys. És una qüestió que a molta gent li pot semblar estranya, si tenim en compte la vitalitat que tenen aquestes entitats en ciutats grans de les nostres comarques com Figueres i Olot. Ara bé, la no-existència d'una entitat explícitament cineclubista no vol dir que no hi hagi possibilitats d'assistir a sessions de cineclub en diferents equipaments de la ciutat i que algunes entitats no programin cinema d'autor amb regularitat.

Molta gent pot opinar que el Cinema Truffaut ja ha assumit el rol de cineclub, i no els faltaria raó. El Truffaut és ara com ara un referent pel que fa a la programació de cinema independent i també –no només de les comarques gironines sinó de tot Catalunya– del cinema en versió original. A més, organitza presentacions i debats amb els directors i protagonistes dels films, participa en diverses activitats de ciutat i és la seu dels cicles de la Filmoteca.

Tot i que cal destacar l'important paper del Cinema Truffaut, hi ha també altres activitats que supleixen el

cineclubisme absent de la ciutat. Per exemple, el cicle de cinefòrum –o videofòrum, tal i com l'anomenen ells– que des de fa ja uns quants anys organitza mensualment la Casa de Cultura de Girona. Aquest cicle està dirigit pel cineasta Pere Vilà i cada any elegeix un seguit de pel·lícules amb un tema en comú, que enguany és «Històries mínimes per a la gran pantalla».

El Museu del Cinema organitza també un cicle de cinefòrum mensual que compleix tots els requisits del ritual del cineclub. Amb el títol de Parlem de Cinema?, el cicle repassa 10 directors de diferents èpoques i estils. El coordina el crític de cinema Pep Prieto. A més, el Museu del Cinema està inscrit a la xarxa del Documental del Mes, a través de la qual diferents sales d'arreu dels Països Catalans i de l'Estat ofereixen mensualment la possibilitat de veure una estrena documental als seus usuaris.

A Girona també es pot assistir a cicles de cinefòrum més vinculats a una temàtica determinada que al fet cinematogràfic en si. En aquest aspecte un dels que tenen més èxit és el cicle Cinema i Solidaritat, una mostra de cinema social on les ONG de les comarques de Girona reflexionen sobre temes de cooperació a través del cinema. L'organitzen l'Àrea de Cooperació de l'Ajuntament, el Museu del Cinema i el Cinema Truffaut.

El Museu del Cinema acull igualment diferents cicles de cinefòrum, organitzats per entitats tan diverses com la UGT, amb el seu cicle de cinema social i sindical, o l'Alliance Française, que organitza anualment un cicle de cinema africà. En resum, hi ha una molt bona oferta, vinculada a diferents associacions i equipaments, que fa que la necessitat de recuperar un cineclub a la capital gironina no sigui de primer ordre.

Jordi Dorca és tècnic del Museu del Cinema i director del Festival Curt.doc de Vidreres.

PER SABER-NE MÉS

> ARAGÓ, Narcís-Jordi, «Una escola d'espectadors. L'experiència de 10 anys de cinefòrum», *Revista de Girona* 176, juny de 1996.

> PRIETO, Pep, «Cineclubs: supervivents de l'exhibició cinematogràfica», *Revista de Girona* 212, maig-juny de 2002.

> ROMAGUERA I RAMIÓ, Joaquim, *Silenci, rodem: història del cinema a les comarques de Girona*, Col·legi de Periodistes de Catalunya, Demarcació de Girona, 2005.

Alguns cineclubs van tenir problemes amb el canvi generacional i van desaparèixer